

“СКАРБИ КНИЖКОВОГО МИСТЕЦТВА: УКРАЇНСЬКІ СТАРОДРУКИ XVI-XVII ст.”

До уваги читача пропонується інформація про виставку стародруків XVI-XVII ст. з музею книги Одеської державної наукової бібліотеки ім. М. Горького.

Так називається виставка, яка відкрилась в травні 2004 р. і експонується до сьогодні в Музеї книги Одеської державної наукової бібліотеки ім. М. Горького, яка розміщена на вулиці Пастера, 13. У вересні 2004 р. Бібліотека відсвяткувала свій 175 ювілей. Її фонди налічують понад 5 мільйонів одиниць зберігання від XI ст. до найновітніших видань з різних галузей знань.

Метою цієї виставки є продемонструвати багатство оформлення українських стародруків XVI-XVII ст. на прикладі кількох видань, що зберігаються у відділі рідкісних видань і рукописів ОДНБ. Експозиція допоможе уявити складність кропіткої, тривалої і виснажливої праці наших пращурів над Книгою.

Будь-яка книжка в XVI-XVII ст. була справжнім мистецьким витвором. Про це яскраво свідчать палітурки. На традиції книгодрукування серйозно вплинули традиції рукописної книги. Перші українські стародруки мають такий же нарядний вигляд, як і їхні рукописні сестри зазначеного періоду. Майстри-палітурники нерідко створювали обкладинку як дивовижний витвір мистецтва. Книга мала застібки, зав'язки, що оберігали дошки й сторінки від пошкодження. Зразки таких палітурок представлено на виставці.

Видання доби середньовіччя вражають не лише обкладинками, а й внутрішнім оздобленням книги: різноманітністю орнаменту і прикрас. Кириличні прифрнти мали художній характер, зокрема, округлість форм, нетрадиційний нахил літер. Це була одна з особливостей, що відрізняла українську книгу того періоду.

Існують певні традиції в оздобленні книжок, що формувались століттями на території України. Саме видання XVI-XVII ст. рясніють заставками, кінцівками, ініціалами, внесенням до візерункових вставок елементів рослинного характеру. Саме таке оздоблення притаманне “Служебнику чи господній літургії”, видання Києво-Печерської Лаври 1620 р., “Октоїху” (“Шестиденнику”), що вийшов в світ у Львові в братській друкарні 1689 р., та ін.

У відділі зберігаються прижиттєві видання видатного ученого, літератора, церковного і громадського діяча, ректора Києво-Могилянської колегії Іоанніккія Галятовського. На виставці демонструються “Ключ Разумения” і “Наука о сложеніи казаній”. Ці твори друкувались у Києво-Печерській Лаврі. За змістом це певного роду настанови з риторики із теоретичними і практичними порадами. Вельми цікаві окремі нотатки про явища природи, про будову тіла людини та інші відомості, які є джерелом пізнання тогочасного стану природничих наук. “Ключ Разумения” мав кілька перевидань.

Бібліотека пишається тим, що її фонди мають життєві видання творів Петра Могили (1597–1647) – видатного українського церковного і культурного діяча, мислителя. Однією з родзинок колекції стародруків відділу рідкісних видань і рукописів

с “Свангеліс учительное”. Твір було надруковано у 1637 р. Видання містить сорок вісім гравюр, кожна з яких займає по півсторінки. Крім того, стародрук прикрашено двома великими гравюрами, де зображено Розп'яття і портрет патріарха Каліста.

За змістом “Свангеліс учительное” – це збірка повчань на недільні дні протягом усього року, на окремі свята. Повчання були вибрані переважно з творів Іоанна Златоуста. Укладали збірку спочатку – патріарх константинопольський Каліст, який жив у середині XIV ст., а пізніше його наступник патріарх Філофій. Повчання були перекладені з грецької мови на слов'янську в XIV-XV ст. В XVII ст. Віленське братство, своєю чергою, здійснило переклад із грецької і слов'янської мов на тодішню українську й видало його у 1616 р. Саме цей варіант “Свангелія учительного” і перевидав Петро Мопіла. Однак, як сам зазначив, “допустив окремі зміни” у тексті.

Стародрук цінний як пам'ятка мистецького оформлення книги. “Свангеліс учительное” було дуже гарно видано, особливо це стосується художнього оздоблення. Крім кіноварі й фігурних ініціалів літер, книга містить мініатюри і заставки.

Бібліотека має примірник “Острозької Біблії”. Це перше повне друковане видання книг Старого та Нового завітів у перекладі на церковнослов'янську мову. Здійснив його Іван Федоров 1581 р. в Острозі на Волині. Острозька Біблія, мабуть, найвідоміше кириличне стародруковане видання. Її обсяг 628 аркушів (1256 сторінок), що зшиті у 104 зошити. Набір здійснено у дві шпальти по 50 рядків у кожній. Оформлена Острозька Біблія строго і просто. Книга має титульний аркуш. Текст взято в гравіровану на дереві рамку. На звороті титулу – герб князя Острозького, на кошт якого вийшла книга, і вірші, які склав Герасим Смотрицький – письменник і педагог, перший ректор Острозької школи (академії). Загальна концепція художнього конструювання книги утверджує тип оформлення, який був властивий надалі українським і білоруським стародрукам.

Завітайте на виставку, де на прикладі лише кількох раритетів XVI-XVII ст. можна простежити, як ретельно, дбайливо працювали наші пращурки над створенням Книги. Її багате й ошатне оздоблення, краса і досконалість в оформленні вражає! Від дошки і до дошки стародруки просякнуті теплом тих, хто їх створював. Шануйте Книгу! Бережімо скарби книжкового мистецтва!

Tetyana Podkupko

"Treasures of book art: the Ukrainian old-printed books XVI-XVII c."

The information about an exhibition of the old-printed books XVI-XVII c. from a Museum of the Book of the M. Gor'ky Odessa State Scientific Library by name is offered.

УДК 357.1- 058.22(=161.2)“2003/05”

Сергій Гуцалюк

ДІЯЛЬНІСТЬ ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДРОЗДІЛУ ЧОРНОМОРЬСЬКОГО КОЗАЦЬКОГО З'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА

Пропонується інформація про діяльність Екологічного підрозділу Чорноморського козацького (гайдамацького) з'єднання Українського козацтва протягом 2003-2005 рр., зокрема охорону довкілля навколо лиманів поблизу Одеси, боротьбу з бракон'єрами тощо.